

Список використаних джерел:

1. Є-мова. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://emova.org.ua/>
2. Програма підтримки перекладів “*Translate Ukraine*”: вебсайт / Український інститут книги. URL: <https://book-institute.org.ua/uk/projects/translate-ukraine>
3. Розумна О. Культурна дипломатія України стан проблеми перспективи. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-09/kultu_dupl-26841.pdf
4. Руднева А., Мальована Ю., Арсенюк М. Культурна дипломатія як інструмент формування іміджу України. *Регіональні студії*. 2024. С. 63–67.
5. Стратегія українського інституту 2020–2024. URL: <https://ui.org.ua/strategy2020-2024/>
6. Be Brave Like Ukraine : комунікаційна кампанія. Banda Agency. 2022. URL: <https://brave.ua/>.
7. Movchun L., Didenko N., Katerynych P., Deneka M., Yuldasheva L. Functioning of the Ukrainian Language as State: The Role of New Media in Modern Conflicts. *Studies in Media and Communication*. 2023. Vol. 11, No. 7. P. 113–123.
8. Ukraïner. Експедиція Україною : медіаплатформа. URL: <https://ukraïner.net/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-621-1-49>

Петриченко А. П.,

молодший науковий співробітник

Відділу захисту прав ІВ

Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності

Національної академії правових наук України

м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО ІМЕНІ ТА ПРІЗВИЩА У ВІДНОСИНАХ НАБУТТЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ НА ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ В ЄС ТА США

Незважаючи на те, що Європейська конвенція про захист прав людини [1] та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [2] безпосередньо не відносять право на ім'я (прізвище) людини до прав, гарантованих ними, практика Комітету з прав людини Організація об'єднаних націй (ООН) та Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) беззаперечно встановлює таке право. Зокрема, у знаковій справі Coeriel

et al. v. The Netherlands Комітет з прав людини ООН прийшов до висновку, що прізвище людини є важливою складовою її особистості та що захист від свавільного або незаконного втручання в приватне життя включає захист від свавільного або незаконного втручання у право обирати та змінювати власне ім'я (п. 10.2) [3].

Аналогічний підхід простежується у справі *Burghartz v. Switzerland*, де ЄСПЛ зазначив, що як засіб ідентифікації особи та зв'язку з родиною, ім'я людини, тим не менш, стосується її приватного та сімейного життя. Той факт, що суспільство та держава зацікавлені у регулюванні використання імен, не виключає цього, оскільки ці публічно-правові аспекти сумісні з приватним життям, яке, як вважається, певною мірою включає право на встановлення та розвиток відносин з іншими людьми як у професійному чи діловому контексті, так і в інших сферах (п. 24) [3].

Таким чином, ім'я та прізвище людини є невід'ємною частиною її ідентичності, захищеної міжнародним правом у сфері прав людини. Водночас залишається дискусійним питання про те, яким чином це природне право на ім'я співвідноситься з правом на отримання правової охорони цього ім'я (прізвища) як торговельної марки. Автор притримується позиції, що жодна з розглянутих нижче юрисдикцій – ні ЄС, ні США – не трансформує природне право на ім'я в автоматичне право на реєстрацію торговельної марки, хоча обидві й передбачають відмінні механізми для врегулювання відповідних відносин.

В Рекомендаціях Відомства з інтелектуальної власності Європейського Союзу (EUIPO) щодо торговельних марок Європейського Союзу (EUTM) питанню використання імені та прізвища в торговельних марках присвячено п. 7.2.1 [5]. Ключовими тезами даних рекомендацій стосовно використання імен та/або прізвищ в торговельних марках є: 1) в разі коли заявники посилаються, як на захист, на своє право на використання свого імені, цей аргумент не є дійсним у процедурі оскарження, оскільки він не впливає на питання про те, чи існуватиме ймовірність введення в оману з боку громадськості; 2) реєстрація торговельних марок не перешкоджає використанню імен фізичних осіб завдяки спеціальному захисту, передбаченому статтею 14 (1) (а) Регламенту про торговельні марки ЄС [6] та відповідним національним законодавством про торговельні марки відповідно до статті 14 (1)(а) Директиви (ЄС) 2015/2436 Європейського Парламенту та Ради від 16 грудня 2015 (EUTMR) [7].

В ЄС тривають дискусії щодо захисту права на використання імен та/або прізвищ відомих осіб як торговельних марок. Польська дослідниця Й. Сітко зазначає, в даному контексті зазначає, що «...відома особа може скористатися розширеним захистом, що стосується виключно торговельних марок, які мають репутацію, та отримати захист незалежно від ризику виникнення плутанини, за умов виконання всіх необхідних умов для захисту торговельних марок, що мають репутацію» [8, с. 215–216].

В свою чергу, Ван Ан Ле та Й. Бухальська, досліджуючи справу Мессі (справи С-449/18 Р та С-474/18 Р) [9] та подібні за змістом спори, ставить під сумнів доцільність надання відомим особам розширеного захисту при реєстрації прізвищ як торговельних марок. Зокрема, посилаючись на сентенцію Мартіна С. «це рішення лише підтверджує істину відомого вислову: «краще бути багатим і здоровим, ніж бідним і хворим», автори, в свою чергу, висновують, що «вирішальне значення має репутація особи, яка носить це ім'я, яку, на жаль, виходячи з цього рішення, неможливо оцінити на прозорій основі» [10, с. 83].

Незважаючи на зазначений вище розвиток судової практики щодо надання додаткової охорони іменам відомих людей, на думку автора, це не може розглядатися як поширення природного права людини на ім'я та прізвище у відносинах набуття правової охорони на торговельну марку. Відповідно до *acquis communautaire*, ім'я та/або прізвище людини може отримати правову охорону як торговельна марка виключно на загальних підставах – за умови наявності достатньої розрізняльної здатності та відсутності конфлікту з раніше зареєстрованими торговельними марками.

Водночас, США мають дещо відмінний підхід до реєстрації прізвища як торговельної марки. Відповідно до Акту Ленхема, в реєстрації торговельної марки має бути відмовлено, якщо заявлене позначення є переважно лише прізвищем (розділ 2(е)(4), 15 U. S.C. §1052(е)(4)) [11]. Для встановлення цієї обставини відповідно до параграфу 1211.01 Посібника з процедури експертизи торговельних марок (ТМЕР) в США застосовується багатофакторний тест, що передбачає з'ясування: (1) чи є прізвище рідкісним; (2) чи використовує позначення як прізвище хто-небудь, пов'язаний із заявником; (3) чи має позначення інше визнане значення, окрім прізвища; (4) чи має позначення структуру та вимову прізвища; (5) чи є позначення достатньо стилізованим, щоб позбавити його первинного значення прізвища [12].

Варто зазначити, що наявність зв'язку між особою, яка використовує позначення як прізвище, та заявником є підставою для відмови у реєстрації заявнику, а не навпаки. Якщо ж заявник прагне отримати реєстрацію, він зобов'язаний довести, що позначення набуло розрізняльної здатності внаслідок фактичного використання на території США відносно відповідних товарів чи послуг (параграф 1212–1212.10 ТМЕР) [12].

Таким чином, законодавство США за загальним правилом розглядає позначення, що складаються переважно з прізвища, як такі, що не мають первинної розрізняльної здатності.

Порівняльний аналіз підходів ЄС і США дозволяє сформулювати такі висновки. По-перше, обидві юрисдикції виходять з того, що ім'я або прізвище людини, як правило, не має первинної розрізняльної здатності та не підлягає реєстрації як торговельна марка. По-друге, обидві

юрисдикції передбачають механізми, що за певних умов дозволяють зареєструвати прізвище як торговельну марку: у США – шляхом доведення набутої розрізняльної здатності; в ЄС – за наявності розрізняльної здатності та відсутності конфлікуючих прав. По-третє, особлива судова практика ЄС стосовно відомих осіб надає їхнім прізвищам додатковий захист, прямому аналогу якого немає в американській правовій системі.

Таким чином, незважаючи на те, що право на ім'я та/або прізвище є природним правом людини, отримання заявником правової охорони на торговельну марку, яка містить його ім'я та/або прізвище, передуватиме посилену увагу експертизи.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 19.03.2026).

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 19.03.2026).

3. Coeriel et al. v. The Netherlands : Communication No. 453/1991, U. N. Doc. CCPR/C/52/D/453/1991 (1994). URL: <http://hrlibrary.umn.edu/undocs/html/vws453.htm> (дата звернення: 19.03.2026).

4. Burghartz and Burghartz v. Switzerland : App No 16213/90, A/280-B, (1994) 18 EHRR 101, [1994] ECHR 2, 22 February 1994, European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57865> (дата звернення: 19.03.2026).

5. Trade Mark Guidelines. Version 1.0. Entry into force: 01/02/2020. European Union Intellectual Property Office. URL: <https://guidelines.euipo.europa.eu/1803468/1785734/trade-mark-guidelines/7-2-3-first-and-family-names> (дата звернення: 19.03.2026).

6. Regulation (EU) 2017/1001 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on the European Union trade mark (codification). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32017R1001> (дата звернення: 19.03.2026).

7. Directive (EU) 2015/2436 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2015 to approximate the laws of the Member States relating to trade marks (recast). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015L2436> (дата звернення: 19.03.2026).

8. Sitko J. Protection of a Famous Person's Surname in the Light of the European Union Trade Mark Regulation. European Research Studies Journal. 2021. Vol. XXIV. Special Issue 2. P. 210–223. URL: <https://ersj.eu/journal/2219> (дата звернення: 19.03.2026).

9. Judgment of the Court (Tenth Chamber) of 17 September 2020. European Union Intellectual Property Office v Lionel Andrés Messi Cuccittini and J. M. EV e hijos SRL v European Union Intellectual Property Office. Case C-449/18 P and C-474/18 P. ECLI identifier: ECLI:EU:C:2020:722. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62018CJ0449> (дата звернення: 19.03.2026).

10. Van Anh Le, Buchalska J. Using a Surname in a Trademark: Has the Messi Case Changed Case-Law? *“Крытыка Права”*, том 14, nr 3/2022, S. 67–84, URL: doi.org/10.7206/kp.2080-1084.541 (дата звернення: 19.03.2026).

11. Trademark Act of 1946 (Lanham Act) : 15 U. S.C. §§ 1051–1141n, amended up to Public Law No. 116–260. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/21469> (дата звернення: 19.03.2026).

12. Trademark Manual of Examining Procedure (TMEP). May 2024. United States Patent and Trademark Office. URL: <https://tmepp.uspto.gov/RDMS/TMEP/current#/result/TMEP-1200d1e9735.html> (дата звернення: 19.03.2026).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-621-1-50>

Пензарєва А. Р.,

*здобувач вищої освіти 4 курсу спеціальності «Право»
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Макарова Т. П.,

*доктор філософії права,
старший викладач кафедри державно-правових і гуманітарних наук
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

МІЖНАРОДНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Роботу присвячено аналізу інституту міжнародної відповідальності держав за порушення норм міжнародного права, визначенню його правової природи, форм відповідальності та механізмів реалізації у сучасних міжнародних відносинах. В умовах глобалізації, зростання кількості міждержавних конфліктів та ускладнення міжнародних відносин питання дотримання норм міжнародного права та відповідальності за їх